

50. godišnjica rehabilitacijskog odjela Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice

Silva POTREBICA

*Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju
Varaždinske Toplice, Hrvatska*

Primljeno / Received : 2007-10-17; Prihvaćeno / Accepted: 2007-10-22

Sažetak

Ubrzo nakon uspostave rehabilitacijskih odjela na klinikama u Zagrebu i u tadašnjim kupališnim lječilištima pokazala se potreba za osnivanjem takvog odjela u našoj ustanovi. Među prvima u Hrvatskoj osnovan je 1957. godine bolnički odjel u Kupališnom lječilištu Varaždinske toplice uz zauzimanje dr. Đure Pintača.

S razvojem specijalizacije iz fizikalne medicine i rehabilitacije, koju završava i dr. Đuro Pintač, počinju se primjenjivati sva dosadašnja saznanja iz fizikalne medicine i rehabilitacije. To je bila jezgra oko koje se pet desetljeća razvijala moderna rehabilitacijska medicina i fizikalna terapija uz prateću dijagnostiku, potrebnu opremu, te školovanjem i specijalizacijom zdravstvenih radnika i suradnika. Rezultat toga je moderni rehabilitacijski centar osposobljen za rehabilitaciju najzahtjevnijih bolesti, ozljeda i postoperativnih stanja lokomotornog sustava.

Ključne riječi: rehabilitacija, toplice.

Ključne riječi: rehabilitacija, toplice

Fifty anniversary of the inpatient rehabilitation department in Varaždinske Toplice hospital

Silva POTREBICA

*Special Hospital for Medical Rehabilitation
Varaždinske Toplice, Croatia*

Summary

Soon after the establishment of rehabilitation wings in clinics and health spas in Zagreb, the need arose for establishing such a department in our institution as well.

The Health&Medicine wing in the Varaždinske Toplice Health Spa was established in 1957, among the first in Croatia, with wholehearted effort by Dr. Đuro Pintač.

With the development of specialization in physical medicine and rehabilitation, also being Dr. Pintač's specialties, all collected knowledge in these fields began to be applied in the institution. This was the core around which modern rehabilitation medicine and physical therapy developed for the next 50 years - hand in hand with pertinent diagnostics, apparatus, schooling and specialization of health employees and other personnel. The result of these efforts is this modern rehabilitation centre outfitted for rehabilitation of most grave of diseases, injuries and post-operative states of the locomotive system.

Key words: rehabilitation, spa

Uvod

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju svoj rad temelji na tisućljetnoj tradiciji korištenja prirodnog izvora termalne sumporne vode i ljekovitog peloida, 180-godišnjem kontinuiranom liječničkom radu, kao i na najnovijim dijagnostičkim i terapijskim dostignućima moderne medicine.

Već u antičko doba Rimljani grade terme uz izvor tople vode i prema arheološkim nalazima ovamo su dolazili vojnici u doba Rimskog Carstva na oporavak i liječenje, što možemo smatrati nekim oblikom rekreacije i rehabilitacije na ovim prostorima.

Prema sačuvanim zapisima zaključujemo da su tijekom srednjeg vijeka toplice imale kupalište, iako na prilično primitivnoj razini, te da su bile stjecište ljudi zbog ljekovitosti vode.

Već vrlo rano pojavljuje se interes liječnika za toplice, pa se u tiskanoj brošuri u Grazu 1709. godine spominje ljekovitost, ali i prava kvalitativna analiza vode. Dr. Lalangue, tada službujući liječnik u Varaždinu, obavlja stalni nadzor nad kupalištem i uvodi mnoge napredne higijenske mjere.

Početak modernoga kupališnog lječilišta možemo smatrati 1. svibnja 1820. jer je tog datuma sklopljen ugovor s varaždinskim magistrom kirurgije doktorom Adamom Beilom i od tada je do današnjih dana kontinuirano prisutan liječnički nadzor nad kupališnim lječilištem. Mnogi poznati liječnici službovali su u toplicama i prenosili sva saznanja europske napredne medicine u lječilište. Od sezonskih liječnika dr. Lueffa i dr. Schaubauera do prvog stalnog liječnika od 4. veljače 1838. poznatog dr. Josipa Kalasancija Schlossera. Nakon njih dolaze dr. Aleksij Rakovac, dr. Adolfo Fodor, dr. Andrija Longhino, dr. Ivan Matković, dr. Josip Lochert i dr. Danilo Lipnjak.

Već tijekom I. svjetskog rata dio kupališnih kapaciteta pretvoren je u vojnu bolnicu, te za vrijeme rata i nakon njega počinje prva rehabilitacija invalida.

Kupališno-lječilišna djelatnost ponovno se razvija između dva rata. Godine 1946. prestaje višestoljetna kaptolska uprava nad toplicama i sve objekte preuzima Ministarstvo zdravlja NR Hrvatske. Lječilište je osposobljeno za prihvata bolesnika s 250 kreveta (1-4).

Metode

Uz pomoć arheoloških nalaza, povijesnih zapisa iz Muzeja grada Varaždinskih Toplica i Državnog arhiva u Varaždinu te opsežne literature pratimo povijest liječenja i rehabilitacije vezane uz izvor tople vode na tlu Varaždinskih Toplica. Proučavanjem pisane dokumentacije može se odrediti vrijeme početka bavljenja rehabilitacijom na organiziranom bolničkom odjelu tadašnjeg kupališnog lječilišta.

Rasprava

Godine 1957. organiziran je prvi bolnički odjel u tadašnjem Kupališnom lječilištu.

Te je godine uređen odjel s pedeset kreveta na prvom katu Konstantinova doma (5). Prvi pacijent premješten je iz bolnice Čakovec 3. siječnja 1957. godine zbog prijeloma desne potkoljenice. Pregledao ga dr. Đuro Pintač, mladi specijalizant. Uredno je vođena sva medicinska dokumentacija: povijest bolesti, temperaturna lista, lista nalaza i terapije.

U Kupališnom lječilištu od 1. siječnja 1957. do 31. prosinca 1957. godine liječene su 2093 osobe, a od toga 394 na bolničkom odjelu. Oko 90% svih hospitaliziranih bili su pacijenti s ozljedama lokomotornog sustava, premješteni s kirurškog odjela varaždinske bolnice. Odjel je usko surađivao s kirurzima dr. Vahtarićem i dr. Antauerom koji su slali pacijente.

Ostalih 10% pacijenata čine osobe s upalnim reumatizom (Polyarthritus chronica) i lumboischialgijom, koji su premješteni s internog odjela varaždinske bolnice, a nekoliko iz zdravstvene stanice, tj. od kuće.

Iz toga je vidljivo da se provodi dijagnostička obrada, i to ponajprije laboratorijska obrada (6,7).

Od 1957. godine u Kupališno lječilište ima RTG aparat, a od 1961. godine zapošljavanjem stalnog tehničara obavljaju se i potrebna RTG snimanja te su angažirani radiolozi iz Zagreba i Varaždina kao konzilijarni liječnici.

Od dijagnostike u sastavu Kupališnog lječilišta je i laboratorij koji je započeo s radom 1947. godine, a 1957. godine proširen je broj pretraga. Razvoj laboratorija počinje dolaskom mr. ph. Ljubice Kotarski Pintač 1958. godine (8).

Prvi bolnički odjel počinje raditi s malim brojem zdravstvenih radnika. Bili su to dr. Danilo Lipnjak i dr. Đuro Pintač – specijalizant fizikalne medicine te nekoliko bolničara i priučenih zdravstvenih radnika. Dr. Đ. Pintač 1959. godine završava specijalizaciju i te godine započinje uzlet rehabilitacijske medicine. Počinju raditi još dva liječnika, dr. Nikolić Ružica i dr. Josip Filipan te se uz već jednog zaposlenog 1958. godine, fizioterapeuta školovanog u Ljubljani, zapošljava još jedan fizioterapeut i započinje edukacija priučenog zdravstvenog osoblja za potrebe rehabilitacije (9,10).

Potkraj 1963. godine uređeni su svi objekti za prijam bolesnika i stječu se uvjeti za rehabilitaciju. Lječilište 1. siječnja 1964. godine stječe status bolnice i počinje djelovati kao Bolnica za reumatske bolesti i rehabilitaciju. Od tada se provodi rehabilitacija reumatskih, traumatoloških, neuroloških, spinalnih i ortopedskih bolesnika.

Nova zgrada hidroterapije izgrađena je 1966. godine na 2400 m², a u staroj zgradi uređena je gimnastička dvorana te prostorije za elektroterapiju i liječničke ordinacije. Upravo kad je 1966. godine bolnica kadrovski i opremom dosegla visoku razinu opremljenosti, na snagu stupa Zakon kojim se ne priznaje prirodni faktor na razini zdravstveno-socijalnog osiguranja. No, uz veliko zauzimanje svih zdravstvenih radnika, kriza, iako teška, prebrođena i bolnica je ponovo zauzela vodeće mjesto među ustanovama u Hrvatskoj.

Deset godina nakon prvog odjela, godine 1967. osnovan je Odjel za rehabilitaciju djece. Vrlo rano počinje se uvoditi timski rad u rehabilitaciji i zapošljavaju se stručni nemedicinski radnici. Godine 1972. zaposlen je psiholog, 1975. socijalni radnik, 1979. defektolog, 1981. logoped i profesor fizičke kulture (11).

Bolnica stalno prati sve što se događa na području medicine, kao i sve potrebe modernog čovjeka te se od kurative okreće prema preventivi.

Godine 1981. otvoren je kompleks Minerva s medicinom aktivnog odmora, namijenjen radnoj populaciji za podizanje psihofizičkih sposobnosti.

Godine 1984. u suradnji s Traumatološkom klinikom iz Zagreba osnovan je Odjel za rehabilitaciju spinalnih bolesnika uz osobito zauzimanje prim. dr. Ivana Džidića i pokojnog dr. Dalibora Kraljića.

Ustanova ide ukorak s vremenom i danas je visoko rangirana u hrvatskoj medicini. Provodi se kompleksna, dobro organizirana rehabilitacija na specijaliziranim odjelima, i to spinalnih, ortopedskih, traumatoloških, neuroloških i reumatskih bolesnika te rehabilitacija djece na odjelima i u Poliklinici.

Jedino mjesto u Hrvatskoj na kojem se interdisciplinarno i timski provodi rehabilitacija spinalnih bolesnika jest Odjel za rehabilitaciju spinalnih bolesti i ozljeda. Svaki pacijent ima individualni program koji priprema tim stručnjaka sastavljen od liječnika specijalista, fizioterapeuta, ergoterapeuta, medicinske sestre, psihologa, socijalnog radnika i stručnjaka za šport i rekreaciju.

Radi boljeg programiranja i praćenja rezultata bolnica je opremljena odgovarajućom dijagnostikom:

- hematološki i biokemijski laboratorij
- digitalni RTG aparat
- UZV
- EMNG kabinet
- urodinamski kabinet
- denzitometrija
- izokinetički kabinet

Temelj svih rehabilitacijskih programa je medicinska gimnastika (kineziterapija), koja se provodi, u nekoliko dobro opremljenih dvorana, putem grupnih ili individualnih vježbi, specifičnih kineziterapijskih tehnika (Kabat, Bobath i dr.) ili vježbama u skladu s odgovarajućim postoperativnim programima. Nije potrebno posebno napominjati da se sve vježbe izvode uz stalni stručni nadzor.

Bogatstvo termalnih izvora u sprezi sa suvremenom opremom i velikim iskustvom omogućilo nam je provođenje hidroterapije, uz primjenu hidromasaže, blagodatima sumpornih, Hauffeovih i izmjeničnih kupki, te vježbama u bazenima i Hubbard kadama.

Osim toga primjenjuje se i peloidoterapija (blatni omoti) s prirodnim činiteljima, dok je toplinska terapija zastupljena parafinoterapijom (parafinski oblozi i kupke) i krioterapijom (kriomasaža i krioblozi).

Mnogobrojne su mogućnosti elektroterapije, u sklopu koje se primjenjuju: DDS, URS, IFS, TENS, LASER, UZ, EMG biofeed-back, galvanske struje i kupke, kratkovalna dijatermija, magnetoterapija, sono-foreza, elektrostimulacija itd.

Kao nadopuna tih fizikalnih procedura primjenjuje se ručna masaža, a prema potrebi i limfna drenaža.

Na svim odjelima godišnje se liječi oko 12.500 bolesnika u stacionarnom dijelu i oko 12.000 u polikliničkom dijelu. Prema ugovoru s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje, osigurano je 488 kreveta. Prosječno trajanje rehabilitacije je 22 dana, a neki su ranjenici, 100-postotni invalidi I. skupine ovdje proveli više od pet godina.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju osim za korisnike Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, nudi medicinske programe za privatne korisnike, goste i turiste. Najpoznatiji su programi: za kralježnicu, reumatske bolesti, mršavljenje, osteoporozu, rekreativno-športski program, medicina aktivnog odmora, fitness, wellness program i drugi.

Postojeći objekti, oprema i kadrovi dobar su temelj za daljnji razvoj Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju i njezinu transformaciju u moderni rehabilitacijski centar s velikim mogućnostima istraživačkog rada

Zaključak

1. Prvu medicinsku ustanovu za rehabilitaciju u Hrvatskoj osniva Božidar Špišić 1915. godine, no sustavno organiziranje i bavljenje rehabilitacijom u Hrvatskoj počinje 1951. godine.
2. Godine 1957. osniva se prvi bolnički odjel za rehabilitaciju ozljeda i reumatskih bolesti u tadašnjem kupališnom lječilištu, što dalje prati razvoj dijagnostike, terapije s posebnim naglaskom na školovanje i specijalizaciju kadrova.
3. Veliki napredak i nova dostignuća su, nažalost, vezani uz velika stradanja ljudi, najčešće u ratu, kada nastupaju epidemije tjelesnih oštećenja i porast invaliditeta što izaziva veću angažiranost, ali rezultira i novim rehabilitacijskim metodama i novom kvalitetom rehabilitacije.
4. Domovinski rat potvrđuje te navode te je u cijeloj Hrvatskoj, a posebno u Specijalnoj bolnici Varaždinske toplice koja je zbrinula najveći broj stradalih u Domovinskom ratu, došlo do velikog napretka cjelokupne rehabilitacijske medicine kako medicinske rehabilitacije tako psihološke i socijalne. Naši su stručnjaci prezentirali svoja postignuća i iskustva na mnogim skupovima u zemlji i inozemstvu.

5. Pet desetljeća postojanja rehabilitacije dobar je temelj za daljnji razvoj bolnice, posebice imajući u vidu izazove modernog doba: produljenje životne dobi, nove i teže bolesti, veći broj traumatiziranih. Specijalna bolnica raspolaže i visoko specijaliziranim kadrovima, novom dijagnostikom te već poznatim prirodnim faktorom što je temelj za razvoj zdravstvenog turizma.
6. Angažmanom zdravstvenih radnika, posebno liječnika i fizioterapeuta, bolnica je nastavna baza Srednje medicinske škole u Varaždinu i Više škole za fizioterapeute u Zagrebu. Napominjemo da su naši ugledni liječnici doc. dr. sc. Ivan Džidić, prim. dr med., predavač na katedri fizikalne medicine i rehabilitacije u Osijeku, a dr. Aleksandra i Saša Moslavac, predavači na poslijediplomskom stručnom studiju iz fizikalne medicine i rehabilitacije. Također smo baza za održavanje specijalističkog staža iz fizikalne medicine i rehabilitacije spinalnih ozljeda

Literatura:

1. Hajduk S. U povodu 150. obljetnice utemeljenja trajne liječničke službe u Varaždinskim toplicama
2. Hajduk S, Luetić A, Povijest naselja i razvitak balneološko-medicinske djelatnosti u Varaždinskim toplicama, Varaždinske Toplice: Zavičajni muzej, Varaždin: NIŠRO, 1981.
3. Luetić A. Razvoj balneološko-medicinske djelatnosti u Varaždinskim toplicama
4. Potrebica S, Jarić Z, Sekelj Kauzlarić K. Termalna voda Varaždinskih toplica u liječenju i rehabilitaciji kroz stoljeća, Hrvatske vode 1998;(25):471-7
5. Pintač Đ. Liječenje u Toplicama – Zagorski kalendar 1958. godine
6. Medicinska enciklopedija, dopunski svezak, Rehabilitacija.
7. Državni arhiv u Varaždinu: Povijest bolesti; Indeks bolesnika –1947.–1970. godina.
8. Filipan J. Razvoj lječilišta od 1945. godine i sadašnji profil Bolnice za reumatske bolesti i rehabilitaciju u Varaždinskim Toplicama. Reumatizam 1990;1–6:55-8
9. Dúrigl T., Ivanišević G.: Reumatologija u Hrvatskoj, Zagreb, 2005.
10. Jajić I, Jajić Z. Povijesni pregled razvoja fizikalne medicine i rehabilitacije u Hrvatskoj, Fiz med rehabil 1998;1-2.
11. A. Bobinac-Georgievski i sur. Fizikalna medicina i rehabilitacija u Hrvatskoj, Zagreb, 2000.